2013
ANUL CHEIE PENTRU INTEGRAREA MOLDOVEI

Rusia strânge şurubul, UE trebuie să fie alături de Chişinău

autor: Cristian Ghinea

POLICY MEMO nr.29, CRPE, noiembrie 2012

2013 – Anul cheie pentru integrarea Republicii Moldova
Rusia strânge șurubul, UE trebuie să fie alături de Chișinău

Cuprins

1. ***Ce negociază Republica Moldova cu UE (Acordul de Asociere, Acordul de Liber Schimb, Planul pentru liberalizarea vizelor)***

    1.1. Acordul de Asociere UE – Republica Moldova
    1.2. Acordul privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement – DCFTA)
    1.3. Planul de Acțiuni pentru Liberalizarea Vizelor

2. ***Termene realiste pentru Chişinău pe cele trei capitole de negociere cu UE:*** *2013 poate aduce integrarea economică în piața europeană și circulația fără vize.*

3. ***2013 – este anul cheie UE - Republica Moldova.*** *Scenariul optimist: Republica Moldova, prima poveste de succes a Parteneriatului Estic*

4. ***2013 – anul cheie UE - Republica Moldova.*** *Scenariul pesimist: Poate Moscova să deraieze procesul?:*

    4.1. Șantajul energetic al Rusiei. UE ține spatele Moldovei
    4.2. Victimizarea Tiraspolului. Posibile scenarii de victimizare din partea Tiraspolului, legate de negocierile comerciale cu UE
    4.3. Agitația opoziției comuniste în legătură cu aderarea la uniunea vamală Rusia – Belarus.

5. ***Acțiunile României – diplomație și proiecte de cooperare pentru integrare***

4. ***Republica Moldova trebuie să câștige timp***

REZUMAT

2009 - 2012 au fost ani în care Republica Moldova a cultivat intens relația sa cu Uniunea Europeană. Anul 2013 este momentul în care se pot culege fructele. Atât Chișinăul cât și oficiali înalți de la Bruxelles spun că la summitul de la Vilnius al Parteneriatului Estic din a doua jumătate a lui 2013 se va semna Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, care va include și acordul comercial extins.

Prezentul raport face o trecere în revistă a dosarelor de negociere Republica Moldova – UE, arătând că:

*- **Acordul de Asociere** va ridica relația cu Europa la un nivel de asistență nou, care prevede ajutor financiar și tehnic pentru modernizarea țării și un parteneriat permanent cu UE*
*- **Acordul de Liber schimb aprofundat și comprehensiv** (DCFTA, parte a Acordului de Asociere, dar negociat separat) va integra de facto Moldova în piața unică europeană*
*- **Moldova e primul stat din Parteneriatul Estic care a trecut în etapa a doua a planului privind liberalizarea vizelor**, iar ridicarea vizelor în a doua a parte a lui 2013 sau în primele luni din 2014 este previzibilă.*

Astfel, 2013 poate fi anul în care R. Moldova se va desprinde din plutonul statelor din Parteneriatul Estic. Aderarea „undercover" care se întâmplă în ultimii ani leagă Moldova de UE la un nivel mai profund decât unele țări din Balcani care au o promisiunea unei perspective de a deveni membri. O asemenea perspectivă nici nu garantează progres și nici nu asigură reforme, cum arată cazurile Albaniei sau Bosniei. În schimb, un angajament intern pentru integrare și reforme concrete și recunoscute de UE pot crea voință politică la Bruxelles și în state membre cheie pentru integrare. Vizita Angelei Merkel și declarațiile făcute la Chișinău au antrenat schimbări și în alte state. Declarațiile Comisarului pentru Extindere Stefan Fule spun exact acest lucru: UE va continua natural dinamica actuală a relației cu Moldova incluzând-o în politica de extindere. Cel puțin, Comisia Europeană devine avocat al acestei cauze. Vizita lui Manuel Barroso la Chișinău trebuie citită în acest context.

Pe de altă parte, se adună semnele că Rusia își pierde răbdarea și nu va lăsa ușor Chișinăul să-și urmeze calea europeană. Discutăm pe larg unele dintre aceste semnale:

- șantajul energetic exercitat de Rusia este unul dintre ele, dar se întoarce împotriva sa. Comisia Europeană a reacționat imediat și hotărât. Momentul nu este bun pentru Gazprom, supusă unei investigații dure pentru abuz de poziție dominantă la nivelul UE. Comisarul european pentru energie a legat cazul Moldovei de relația extinsă UE – Gazprom, așteptând de la Rusia predictibilitate. Legarea celor două teme e o veste bună pentru R. Moldova: nu e singură în fața șantajului energetic. România are o contribuție importantă la acest dosar prin construirea gazoductului Iași-Ungheni.

- refuzul Transnistriei de a fi parte din noul acord comercial cu UE înseamnă ieșirea companiilor de acolo de pe piața europeană. Un asemenea refuz este motivat doar politic și credem că e preambulul unui scenariu de autovictimizare a Tiraspolului menit să torpileze negocierile dintre Chișinău și Bruxelles.

- campania PCRM pentru aderarea la Uniunea vamală Rusia-Belarus se înscrie în acelaşi trend, de a fragiliza negocierile Chişinăului cu UE. Campania se bazează, cum argumentăm în raport, pe o necunoscută (Uniunea vamală este un plan cu multe mistere deocamdată și nu poate funcționa în mod onest ca un reglementator supranațional câtă vreme are un hegemon în Rusia) și pe o minciună (PCRM acreditează ipoteza potrivit căreia R. Moldova poate fi și parte a spațiului economic european și poate adera și la Uniunea cu Rusia, ceea ce e pur și simplu fals).

Agresivitatea Rusiei față de R. Moldova (bine personificată de Dmitri Rogozin) trebuie întâmpinată cu calm și prin consultări cu partenerii europeni. Chișinăul trebuie să europenizeze relația cu Moscova, pentru că îi va fi mai bine în negocieri ca parte a unor dosare UE – Rusia decât singur în fața șantajelor legate de energie și de Transnistria. Negocierile cu Tiraspolul sunt secundare față de relația cu UE. R. Moldova are însă nevoie de timp pentru ca, în 2013, să facă ireversibile progresele în dosarele deschise cu Bruxelles-ul.

Disclaimer

Ideile și informațiile din acest raport au fost culese și dezvoltate în ultimele luni în timpul unor misiuni de cercetare și conferințe în cadrul unor proiecte finanțate de German Marshall Fund, Soros Moldova, Carnegie Endowment for International Peace, Friedrich Ebert Stiftung. Le mulțumesc tuturor pentru că m-au inclus în aceste formate de dialog. Opiniile exprimate nu implică poziții oficiale ale acestor organizații sau ale altor finanțatori și parteneri ai CRPE.

1. **Ce negociază Republica Moldova cu UE?**

Există la Chișinău sentimentul acut că Rusia întoarce foaia. De unde părea nederanjată de intenția Republicii Moldova de a se alătura Uniunii Europene, acum Moscova tratează problema în cheia blocurilor de putere: cu noi sau împotriva noastră. După 2009, oficiali ruși au afirmat că nu se opun integrării R. Moldova în UE. Acum pare că Moscova nu se opunea atâta vreme cât ideea părea nerealistă. Însă R. Moldova face progrese în dialogul său cu Uniunea Europeană, mai consistente decât se așteptau cei mai mulți analiști. Iar UE însăși are nevoie de un caz de reușită în cadrul Parteneriatului Estic, care altfel nu a prea făcut progrese. Vizita recentă a cancelarului german Angela Merkel tocmai asta și-a propus: să ofere un semn de încurajare.

1.1.Acordul de Asociere UE – Republica Moldova

Un Acord de Asociere (AA) complex, care presupune asistență europeană pentru reformarea profundă a instituțiilor din R. Moldova. Toate capitolele sunt negociate de facto și se așteaptă închiderea negocierilor pentru acordul de liber schimb (vezi punctul 1.2). Nu s-au încheiat negocierile pentru Preambul, lăsat în mod deliberat pentru final. Chișinăul încă mai speră că va primi o perspectivă de aderare asemănătoare celei pentru statele din Balcanii de Vest, dar sunt puține șanse să se întâmple asta. Însă importanța atașată acestei promisiuni formale nu trebuie supraevaluată. Lipsa ei nu a împiedicat progresele de până acum ale Moldovei, așa cum o perspectivă formală nu a mișcat lucrurile foarte mult pentru Albania, Bosnia sau Kosovo. Integrarea ”undercover” a Moldovei pe dosare concrete creează masă critică pentru o decizie viitoare – schimbarea de atitudine a Germaniei e un semnificativă pentru această evoluție: reformele și dialogul susținut vor schimba tot mai mult percepțiile asupra Moldovei, care capătă susținători.

1.2. Acordul privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement – DCFTA)

Negocierile pe conţinutul DCFTA au decurs separat, însă acest capitol va fi parte din Acordul de Asociere. Acest instrument inedit în relațiile dintre UE și statele din vecinătatea sa a fost creat special pentru Ucraina după Revoluția portocalie din 2004. UE nu era pregătită să ofere Ucrainei o perspectivă de aderare, dar mișcarea pro-Vest trebuia recompensată. DCFTA a fost răspunsul Bruxelles-ului. Aplicarea prevederilor DCFTA înseamnă transpunerea acquis-ului economic, acces liber pe piața europeană, asistență în crearea instituțiilor necesare unei economii de piață funcționale (de genul autorităților pentru concurență puternice care există în statele membre).

De facto, DCFTA înseamnă integrarea unei țări în piața comună europeană. Paradoxal, negocierile cu Ucraina s-au blocat din cauza problemelor politice de la Kiev. Dar experiența DCFTA este acum utilă R. Moldova. Negocierile au decurs rapid, Chișinăul aplicând și aici tactica de grăbi discuțiile, semnarea acordului în 2013 este certe, singura necunoscută majoră fiind includerea (sau nu) a Transnistriei – subiect la care revenim în a doua parte a acestui raport.

1.3. Planul de Acțiuni pentru Liberalizarea Vizelor

Pe acest capitol nu se negociază propriu-zis, ci Comisia Europeană monitorizează aplicarea Planului de către guvernul moldovean. Planurile de Acțiuni pentru Ucraina și R. Moldova copiază îndeaproape documentele de parcurs (*Road Maps*) pentru ridicarea vizelor pe care au lucrat țările din Balcani (cărora

li s-au ridicat vizele în 2009 – 2010, cu excepția Kosovo). Spre deosebire de *Road Maps,* Planurile de Acțiuni cuprind o primă fază – adoptarea legislației și o a doua – implementarea legislației[1].

Negocierile dintre UE și Ucraina s-au blocat la prima fază și sunt suspendate în prezent, chiar dacă Ucraina a primit înaintea Moldovei Planul de Acțiuni. Niciun alt stat din Parteneriatul Estic nu mai e angajat într-un dialog aprofundat pe vize, e posibil ca Georgia să primească un asemenea Plan în acest an. Rusia nu dorește să fie tratată similar acestor țări și refuză un Plan de Acțiune, astfel încât în cazul său se vorbește despre "pași comuni" cu UE spre ridicarea vizelor. Practic, Rusia refuză orice reformă internă și condiție pusă de UE, dorind să smulgă o decizie pur politică de ridicare a vizelor. Astfel, declarațiile recente[2] ale ministrului de Externe, Sergey Lavrov, cum că UE refuză ridicarea vizelor din motive politice sunt și absurde și adevărate în același timp: Rusia e cea care nu dorește nicio altă discuție pe tema vizelor decât una politică.

2.1. Termene realiste pentru Chişinău în acordurile cu UE: 2013 poate aduce integrarea economică în piața europeană și circulația fără vize.

1) Acordul de Asociere. După cum spuneam, acest capitol este deja negociat, problema perspectivei de aderare este ca și închisă (din păcate) și se așteaptă încheierea negocierilor comerciale.

2) DCFTA va fi, din punct de vedere formal, parte a Acordului de Asociere. Negocierile se derulează rapid astfel încât UE va putea permite accesul imediat al produselor moldovenești pe piața sa. Chișinăul negociază perioade de derogare lungi (pentru protejarea producătorilor interni și probabil va obține cinci ani la produsele esențiale (din perioada de maxim 10 ani posibilă). Obiectivul asumat la cel mai înalt nivel de UE[3] este semnarea DCFTA înainte de summit-ul Parteneriatului Estic programat în 2013.

3) Planul de Acțiuni pentru Vize. Republica Moldova este de departe cel mai avansat stat din Est în negocieri. Cele cu Ucraina sunt blocate în prima fază, cele cu Georgia abia încep, cele cu Rusia nu

sunt de fapt negocieri. Doar R. Moldova a trecut în a doua fază a Planului de Acțiuni. Cea care presupune monitorizarea de către Comisia Europeană a implementării legilor adoptate în prima fază. Dilema acum este următoarea: pentru cât timp trebuie să negocieze Comisia implementarea unor legi pentru a considera că progresul este sustenabil? Pentru că nu există precedent, Comisia Europeană trebuie să vină cu soluţii și proceduri din mers. Ţările din Balcanii de Vest au beneficiat de ridicarea vizelor scurt timp după adoptarea legilor, deci nu a fost vorba despre monitorizarea implementării. Oricum, în cazul lor există monitorizare post-ridicare, în cadrul negocierilor de aderare. Și în cazul Moldovei, aspectele din Planul de Acțiuni vor fi ulterior monitorizate odată cu implementarea Acordului de Asociere. Deci, o soluție la îndemână este ridicarea vizelor, sub rezerva unor condiţionalităţi. Amenințarea cu reimpunerea vizelor va însemna un instrument puternic de presiune asupra politicienilor moldoveni, pentru a continua reformele. Guvernul moldovean a asumat 2013 ca an pentru ridicarea vizelor pentru

[1] Pentru detalii a se vedea raportul de monitorizare a Planului de Vize: "Republica Moldova: Nota 8,6 la implementarea planului pentru ridicarea vizelor", Centrul Român de Politici Europene și Asociația de Politică Externă, mai 2012.
[2] "UE întârzie eliminarea vizelor cu Rusia din motive politice – Serghei Lavrov", 9 octombrie 2012, Hotnews, preluare Ria Novosti
[3] "Barroso says EU, Moldova may sign association agreement by September 2013", 15 septembrie 2012, Kyiv Post, Ucraina

cetăţenii statului iar propunerea a fost acceptată de oficialii europeni, în cadrul consultărilor pe care le-am avut începutul lui 2014 a fost dat ca termen maximal.

3. 2013 – anul cheie pentru integrarea europeană a R. Moldova?
Scenariul optimist: Prima poveste de succes a Parteneriatului Estic

Anul viitor înseamnă enorm pentru procesul de aderare a Republicii Moldova la UE. Este anul cheie. Așa cum am descris cele trei procese paralele de negocieri, este foarte probabil ca în 2013 Republica Moldova să fie primul stat din Parteneriatul Estic care:

1) Are un Acord de Asociere semnat cu UE
2) Intră în piața comună a UE prin DCFTA
3) Oferă cetățenilor săi șansa de a călători liber în UE

2013 poate fi anul în care Republica Moldova se desprinde de pluton și devine cu adevărat povestea de succes a Parteneriatului Estic. O recompensă deplin meritată de o țară care a menținut parcursul european în ciuda problemelor și crizelor interne și chiar în ciuda reticenței multor capitale europene. Acesta este însă scenariul optimist.

4.2013 – anul cheie pentru integrarea europeană a R. Moldova?
Scenariul pesimist: Poate Moscova să deraieze procesul?

Există însă și semnale, tot mai îngrijorătoare că acest parcurs ar putea fi deraiat. Există trei tendințe care ne fac să credem că 2013 aduce cu sine și riscuri majore pentru traseul european al Republicii Moldova:

1) Șantajul energetic la care Rusia supune Chișinăul
2) Posibile scenarii de victimizare din partea Tiraspolului, legate de negocierile comerciale cu UE
3) Agitația opoziției comuniste în legătură cu aderarea la uniunea vamală Rusia – Belarus, care ar pune capăt integrării economiei moldovenești în spațiul comercial european.

Toate aceste trei elemente ar putea sabota negocierile în curs dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană și, în toate se regăsește substratul conflictului geostrategic activat de Rusia. Să le luăm pe rând.

4.1. Șantajul energetic al Rusiei – UE ține spatele Moldovei

Contractul prin care Chișinăul importă gaze din Rusia a expirat în ianuarie 2012, de atunci tranzacțiile făcându-se pe extinderi contractuale de câte șase luni. Republica Moldova dorește un nou contract pe maximum cinci ani și o reducere a prețului. Deși atenția publică e concentrată pe preț, de fapt mai importantă e durata contractului.

Toată Europa trece prin schimbări majore ale pieței de energie, rutele alternative la Rusia sunt în construcție, gazele de șist și noi zăcăminte convenționale schimbă geografia energetică. Dar, mai ales, politica agresivă de liberalizare a UE împinge Europa spre o piață comună energetică. În mod tradițional, Gazprom avea acorduri cu fiecare stat membru UE în parte, înțelegeri motivate politic, și fiecare stat ”client” era captiv al pieței naționale proprii. Prin interconectare, devine posibilă tranzacționarea transfrontalieră a energiei. Contractele pe termen lung cu Gazprom nu mai au sens, din moment ce prețul va varia în mod cert, iar competiția îl va trage în jos. Dorința Republicii Moldova pentru un

contract pe cinci ani are deci sens în noua realitate. În schimb, Gazprom dorește un contract pe termen lung și folosește „mușchii politici" ai Rusiei pentru a abuza de poziția sa dominantă în Republica Moldova.

Rusia a anunțat că R. Moldova va trebui să abandoneze al treilea pachet energetic european pentru a obține un preț mai bun. În plus, tot Rusia a legat această chestiune de plata de către R. Moldova a datoriei transnistrene la gaze. Pachetul energetic III este instrumentul prin care UE împinge spre liberalizare și concurență piața sa de energie, destructurând cvasi-monopolurile din această zonă economică, în beneficiul consumatorilor. Aplicarea acestui pachet de către R. Moldova ar însemna că în viitor Gazprom (care e acționar majoritar la compania MoldovaGaz) ar trebui să fie doar unul dintre competitorii de pe piața moldovenească și ar trebui să abandoneze monopolul asupra rețelelor de transport (fie să le vândă –într-o variantă dură de aplicare a directivei, fie să permită accesul și altor furnizori la rețele – într-o variantă *light*). R. Moldova, membru al Comunității Energetice Europene, este de facto pe cale de a se integra în structurile europene din punct de vedere energetic.

Legarea acestei chestiuni de cea a datoriei transnistrene arată jocul brutal pe care îl joacă Rusia. Kremlinul sponsorizează regimul de la Tiraspol furnizând gaz gratuit – autoritățile încasează factura de la populație, dar banii rămân în bugetul de la Tiraspol. Această datorie este considerată de Rusia ca fiind a Republicii Moldova și se ridică la 3,8 miliarde USD (spre comparație, conflictul dintre Rusia și Ucraina din 2009 a fost provocat de o datorie de două miliarde)[4].

Ce spune practic Rusia Chișinăului? Dacă nu abandonați planurile de integrare energetică cu Europa, vă tăiem gazul și vă cerem și banii pe gazele consumate de Transnistria. Problema Rusiei e însă că își supralicitează poziția: brutalitatea poate că sperie pe termen scurt, dar pe termen lung crește motivația Republicii Moldova de a scăpa de dependența energetică de Moscova.

"Putem spune partenerilor noștri ruși: dacă aplică astfel de măsuri... atunci noi nu putem avea încredere pe termen lung în problema securității energetice. Republica Moldova e un test pentru un parteneriat echitabil" **Günther Oettinger, Comisarul UE pentru Energie**

Mai mult chiar, de această dată UE a avut o reacție viguroasă de apărare a Moldovei. Comisarul european pentru energie, Günther Oettinger, a vorbit direct de "șantaj pur", a declarat că e "inacceptabil" și a cerut statelor membre să aibă o poziție unitară de sprijin a Moldovei[5]. E foarte important că Oettinger a legat tema relației energetice R. Moldova – Rusia de tema relației Bruxelles – Moscova.

Tensiuni energetice UE – Moscova

Declarațiile vin pe fondul unei nervozități majore în relația Comisie – Rusia tocmai în zona energetică. Directoratul pentru Competiție din Comisie a anunțat o amendă de zece miliarde de euro pentru Gazprom pentru abuz de poziție dominantă[6].

[4] Nicu Popescu și Leonid Litră, "Transnistria: a bottom-up solution", European Council on Foreing Relations, septembrie 2012, London.
[5] "Comisarul European pentru energie: Moscova șantajează Moldova!'', Unimedia, 11 octombrie 2012.
[6]"Antitrust: Commission opens proceedings against Gazprom", Site-ul Comisiei Europene, 4 septembrie 2012.

Mai exact, Gazprom este acuzată că:

a) împiedică circulația liberă a gazelor între statele membre, impunând clauze de non-vânzare către terțe părți;

b) obstrucționează diversificarea surselor de aprovizionare refuzând accesul altor furnizori la rețele de distribuție;

c) impune prețuri incorecte prin legarea prețului gazelor de cel al petrolului.

Pe lângă amenda enormă primită de Gazprom, capetele de acuzare vizează exact avantajele competitive ale Gazprom în Europa. Practic, Executivul UE cere companiei rusești să plătească amenda și să renunțe la cele trei avantaje care reprezintă acum practica sa standard de a face afaceri în Europa. Președintele rus Vladimir Putin a acuzat o motivație politică, iar strategia curentă a Rusiei e că va pune cu botul pe labe Directoratul pentru Competiție al Comisiei prin presiune politică asupra statelor membre. O astfel de atitudine poate însemna două lucruri: fie Vladimir Putin nu știe foarte multe despre Uniunea Europeană fie, dacă știe, UE este pentru liderul de la Kremlin un animal politic pe care nu îl înțelege.

În Rusia totul e legat de politică, iar Gazprom este brațul energetic al Kremlinului, lucru asumat deschis, după cum se vede și în modul în care Gazprom încearcă să țină Republica Moldova client captiv pe termen lung prin șantaj politic. În gândirea Președintelui rus obișnuit ca totul să i se supună în Rusia, ideea de arbitru independent al pieței nu poate exista. De aceea, Rusia subapreciază pericolul pe care investigația Comisiei îl reprezintă pentru viitorul său – Rusia depinde de exportul de energie; fără abuzul de poziție dominantă în Europa, Putin nu va mai avea banii necesari pentru a plăti electoratul dependent care îl ține la putere.

Va pune Rusia cu botul pe labe Comisia? Puține șanse. DG Competition este instituția care își face un titlu de onoare din a fi agresivă cu marile companii. A adus la ordine companii uriașe ca Microsoft și Boeing și a lansat investigații chiar împotriva unor companii energetice europene. Mamuții energetici german și francez EoN și GDF au primit amenzi[7] de 553 de milioane euro fiecare pentru înțelegeri de împărțire a pieței în Germania și Franța. Compania italiană ENI a fost forțată[8] să permită accesul altor distribuitori la rețelele de gaz din Italia. Investigația împotriva Gazprom face parte din strategia Comisiei de combatere a strategiile anticoncurențiale şi era așteptată de mult. S-a remarcat și faptul că DG Competiton a adunat probe pe parcursul mai multor ani[9] și mai ales din statele mici din Estul UE, intrate în 2004 și care sunt cele mai expuse șantajului Gazprom. Comisia nu ar fi făcut publică acum o investigație de asemenea amploare dacă nu era sigură că are un caz solid. Iar dacă marile state din UE ca Germania, Franța sau Italia nu și-au putut apăra proprii giganți energetici prin presiuni asupra Comisiei Europene, nu e clar de crede Rusia că vor putea să facă așa ceva în favoarea Gazprom. Asta presupunând că Vladimir Putin chiar ar convinge liderii acestor țări să-i servească interesele, ceea ce și e din nou puțin probabil.

[7]"Antitrust: Commission fines E.ON and GDF Suez €553 million each for market-sharing in French and German gas markets", Site-ul Comisiei Europene, 8 iulie 2009
[8]"Summary of Commission Decision of 29 September 2010"; Site-ul Comisiei Europene.
[9]Alan Riley, "Gazprom vs. the Commission - The EU's probe into the Russian government-controlled gas company is no small bureaucratic inquiry"; Financial Times, 11 septembrie 2012

Decriptajul şantajului energetic: Ce înseamnă investigaţiile Bruxelles-ului legate de Gazprom

Pentru Republica Moldova legătura făcută de Comisarul pentru Energie între parteneriatul european cu Rusia și șantajul rusesc asupra Chișinăului e o veste foarte bună. R. Moldova nu doar că nu rămâne singură, dar comportamentul Gazprom față de ea va conta în tabloul general al investigației europene. R. Moldova începe să simtă avantajul de a nu fi singură. Pe termen scurt, Chișinăul nu are mult spațiu de manevră. Dependența 100% de importurile din Rusia o face vulnerabilă. Dar R. Moldova va urma calea Ucrainei – recent au fost anunțate primele importuri de gaze spre Ucraina dinspre o companie privată din Germania. Este o schimbare majoră care acordă Kievului spațiu de mișcare în relația cu Gazprom. România și R. Moldova construiesc acum gazoductul Iași – Ungheni, care va însemna și interconectarea imediată la piața energetică europeană (România va construi interconexiuni cu Ungaria și Bulgaria, iar descoperirile făcute de Petrom în Marea Neagră vor aduce România în poziția de exportator de gaze în câțiva ani – oficiali Petrom estimează că pot extrage începând din 2015 echivalentul consumului total al Moldovei pe 80 de ani). CRPE pregătește un raport special privind proiectele energetice România – Republica Moldova.

Cert este că timpul curge în favoarea Moldovei și în defavoarea Gazprom. E bine ca R. Moldova să evite un conflict deschis acum cu Rusia pe acest subiect. Amânarea implementării pachetului III din 2016 până în 2020 a fost o metodă de a câștiga timp. Oricum, până în 2016 geografia energetică a regiunii va fi cu totul alta, iar Gazprom se va adapta el noii piețe europene de energie, nu invers.

Tentația unor acorduri politice cu Rusia pentru câștiguri economice de la Gazprom este oricum o iluzie. Deja există o cazuistică a modului în care binomul Rusia – Gazprom încearcă să împace și capra și varza – adică să urmărească și scopuri politice și câștiguri economice – sfârșind prin a înșela partenerii de dialog aflați în poziții vulnerabile. Astfel, în urma acordurilor cu Ucraina din 2010 prin care trebuia să scadă prețul la gaze în schimbul prelungirii șederii flotei ruse în spațiul ucrainian, Kievul a crezut că obține o reducere, dar acum plătește la fel de mult ca R. Moldova (400 USD pe mia de metri cubi)[10]. Analistul Nicu Popescu are dreptate când suspectează că Rusia va reveni la prețul maximal odată ce va reuși să strice relațiile dintre R. Moldova și UE.

4.2. Posibile scenarii de victimizare ale Tiraspolului, legate de negocierile comerciale cu UE

Republica Moldova și UE au negociat rapid, pe parcursul lui 2012, viitorul acord comercial (DCFTA). La intrarea sa în vigoare, actualul regim comercial cu UE – bazat Preferințe Comerciale Autonome – va înceta. Intrat în vigoare în 2006, acoperă și Transnistria, producătorii de acolo putând exporta spre UE pe cotele alocate Moldovei. Interesant este că înainte de intrarea în vigoare a actualului regim comercial, liderii transnistreni au acuzat Chișinăul că negociază cu UE fără să-i consulte. S-a vorbit chiar de o blocadă economică împotriva Transnistriei, iar Rusia a creat un scandal diplomatic în jurul chestiunii. Şi asta deoarece firmele din Transnistria care doreau să exporte spre UE trebuiau să se înregistreze la Chișinău – un pas mai degrabă simbolic din moment ce oricum nu plătesc impozite acolo. În ciuda acelui scandal gratuit, Transnistria a beneficiat de avantajele oferite de UE Moldovei din 2006. Economic vorbind, Transnistria e mai apropiată de UE decât de Rusia, ca și restul Republicii Moldova.

[10]Nicu Popescu, pe blogul propriu, ”Oferta Rusiei, prețul la gaz și relația Moldovei cu UE”, 12 septembrie 2012.

DCFTA ar reprezenta o nouă etapă, în care practic Republica Moldova ar deveni de facto parte a spațiului economic european. Exportul spre statele UE ar fi condiționat doar de respectarea anumitor standarde (de origine a mărfii, de calitate, fito-sanitare). În schimb, R. Moldova urmează să adopte majoritatea legislației economice europene - *acquis-ul comunitar*.

Când DCFTA va intra în vigoare – odată cu Acordul de Asociere din care va face parte – preferințele comerciale actuale vor înceta. Într-o astfel de situaţie, firmele din Transnistria au două alternative:

a) se supun regimului DCFTA, ca și restul companiilor din Republica Moldova sau
b) exportă spre UE plătind taxele vamale ca orice companie din țările care nu au astfel de acorduri cu Uniunea. Evident, dat fiind că prețul este un avantaj competitiv important al transnistrenilor (și pentru că multe mărfuri sunt produse cu gaz gratis din Rusia), o asemenea schimbare ar influenţa masiv exportul spre UE.

Negocierile oficiale au avut loc între guvernul de la Chișinău, singurul legitim în negocierile internaționale, și Comisia Europeană. Dar cele două părți au încercat să includă și opinia transnistreană în negocieri.

Tiraspolul a fost invitat ca observator la rundele de negocieri, extrem de complicate din punct de vedere tehnic. Practic, guvernul moldovean și experții Comisiei Europene negociază condiții tehnice și perioade de derogări pentru liste care includ mii de produse și de standarde. Dat fiind nivelul de industrializare mai ridicat din Transnistria, guvernul de la Chișinău nu avea expertiza tehnică necesară să acopere și toate ramurile economice prezente în Transnistria. De aceea, oficialii moldoveni au cerut prezența unor experți de la ministerele de linie din Tiraspol. Spre surpriza negociatorilor, Tiraspolul și-a redus prezența la un singur diplomat, ales pentru că știa engleză, însă fără cunoștințe tehnice. Comisia Europeană a încercat să comunice direct cu companiile din Transnistria și a organizat o masă rotundă (în septembrie 2012), unde experții europeni urmau să meargă pentru a
informa direct companiile de peste Nistru. Guvernul de la Tiraspol a anulat evenimentul în ultimul moment.

„Mi-au zis la minister: știm despre povestea asta cu DCFTA, e o chestiune politică, nu o mai aduceți în discuție."
(om de afaceri din Transnistria)

Noua administrație a președintelui ales Evgheni Șevciuc s-a dovedit la fel de puțin deschisă ca și cea veche, ba chiar unii interlocutori au spus că în zona economică noii oficiali sunt chiar mai obsedați de control decât cei vechi - tocmai pentru că sunt în proces de consolidare a puterii. Dacă în zona relațiilor politice, Șevciuc a fost mai deschis și a căpătat capital internațional prin negocierile în format 5 + 2, în zona economică, mult mai puțin vizibilă, a făcut exact contrariul. Ce anume vrea Tiraspolul în acest dosar? Nimeni nu înțelege. Închiderea pieței europene ar fi o lovitură serioasă pentru economia transnistreană, oricum fragilă, subvenționată și captivă grupurilor de interese.

„Nouă ne convine piața europeană, e mult mai sigură. Să știți că deși zic că sunt prietenii noștri, e foarte greu să exportăm în Rusia, sunt fel de fel de șicane și mereu trebuie să ai pe cineva de acolo ca să poți intra pe piață, e corupție mare." (om de afaceri din Transnistria)

Pe de altă parte, aplicarea DCFTA presupune un control mai riguros din partea autorităților asupra mărfurilor și a lanțului de producție. Iar în ceea ce privește UE, autoritățile legitime sunt doar cele de la

Chișinău. Accesul liber la piața UE presupune o relație de încredere: Uniunea include R. Moldova în piața sa unică, în schimb Moldova garantează o anumită calitate și anumite standarde.

Dilema este următoarea: **cum poate Chișinăul să garanteze consumatorilor europeni că produsele respectă standardele de calitate dacă nu controlează acel teritoriu?** În lipsa unui răspuns, se imaginează diverse scenarii prin care controlul se poate face fie într-o zonă intermediară, fie prin intermediul Camerelor de Comerț. O soluție ar putea fi cea reprezentată de precedentul din Ciprul de Nord – formal toată insula Cipru e parte a UE, iar *acquis-ul comunitar* este suspendat în partea de nord, până la unificare. Între timp, Ciprul de Nord poate exporta în UE, iar funcția de control e îndeplinită acolo de Camerele de Comerț, care certifică produsele în locul statului cipriot, care le-a delegat această funcție. E drept că paralela funcționează doar până la un anumit punct – Ciprul de Nord aplică regimul comercial al Turciei, care la rândul ei are o uniune comercială cu UE, ceea ce nu e cazul Rusiei, ale cărei legi le copiază Transnistria.

Cert e că la intrarea în vigoare a DCFTA pot exista două soluții mari: a) Chișinăul certifică într-o formă sau alta produsele din Transnistria sau b) Transnistria este exclusă din noul regim comercial, iar Chișinăul transformă actuala linie administrativă într-o graniță comercială exterioară a spațiului economic european, cu controale stricte și tarife vamale semnificative.

Aceste detalii sunt cunoscute de guvernul de la Tiraspol, iar termenul este foarte scurt. Așa cum am arătat, există angajamente pentru semnarea DCFTA la summitul Parteneriatului Estic de la Vilnius, în 2013. De unde atunci atitudinea obstrucționistă a guvernului de la Tiraspol împotriva propriei economii? Dat fiind precedentul dinainte de 2006, sunt motive să credem că Tiraspolul și Moscova pregătesc o strategie a victimizării – deja analiștii apropiați ai poziției oficiale din Transnistria repetă mereu în întâlniri internaționale că Transnistria nu a fost parte din negocieri. De fapt, Transnistria a ales să nu fie parte din negocieri.

A fost imposibil să-i convingem pe transnistreni să participe la negocieri. Au acceptat să trimită doar o persoană, de la politic, nu de la economic. Ei înţeleg că efectul va fi catastrofal dacă nu participă la acest acord. DCFTA va schimba multe." - oficial de la Chișinău

Experții Comisiei care negociază știu și ei asta. Dar problema e puțin cunoscută la nivel politic și în statele membre UE. Un scandal diplomatic creat de Moscova va lua mulți europeni prin surprindere. Probabil că o încercare a Chișinăului de a întări linia administrativă actuală (lucru necesar și pentru aplicarea planului de ridicare a vizelor) spre o graniță propriu-zisă va fi folosit de Tiraspol ca un pretext pentru incidente. S-ar crea astfel emoția publică necesară pentru ca Moscova să bată cu pumnul în masă și să blameze (din nou) un embargou comercial, pentru a victimiza Tiraspolul.

"Spre deosebire de Ciprul de Nord sau de Taiwan – care au ieșire la mare și pot fi parte a comerțului internațional pe cont propriu, Transnistria nu are ieșire spre nicăieri." – oficial internațional implicat în negocierile 5 + 2

Repetăm acest avertisment care a fost ridicat deja de alți experți[11] și îndemnăm statele membre să aibă în vedere și o dezvoltare negativă pe acest dosar, pentru care trebuie să se pregătească – integrarea economică a Moldovei nu trebuie să fie ostatică intențiilor Tiraspolului. Dacă Transnistria vrea să continue să exporte spre UE, știe ce are de făcut, condiţiile sunt clare și oficialii transnistreni au avut

[11]Wojciech Kononczuk și Witold Rodkiewicz, "Could Transnistria block Moldovas integration with the EU?", Centre for Eastern Studies, Noiembrie 2012, Varșovia.

acces la ele. Deocamdată, Comisia Europeană pare să ignore posibilitatea unui asemenea scenariu de sabotare din partea Rusiei prin intermediul Tiraspolului. Prezumția automată cu care se lucrează e că agenții economici transnistreni care au interes să exporte spre UE vor împinge guvernul la negocieri. Dar în Transnistria, politicul e întotdeauna mai important decât economicul și această prezumție a Comisiei e prea optimistă: cel mai probabil Transnistria va continua să se auto-excludă de la negocieri.

”Până la mijlocul lui 2013 trebuie să clarificăm situația: se aplică DCFTA și Transnistriei sau îl aplicăm numai pe teritoriul controlat de noi?” – diplomat moldovean

”Pe de altă parte, Rusia își permite să acopere 70% din bugetul Transnistriei, ar putea pur și simplu să decidă politic să cumpere produsele pe care le exportă Transnistria spre UE până acum, ca să joace politic acest joc.” – diplomat internațional de la Chișinău

4.3. Agitația opoziției comuniste în legătură cu aderarea la uniunea vamală Rusia – Belarus, care ar pune capăt integrării economiei moldovenești în spațiul economic european.

Politica internă din R. Moldova a cunoscut o schimbare semnificativă în ultimele luni, de când Partidul Comuniștilor (PCRM) a revenit deschis la vechea sa orientare spre Est. Între 2005 și 2008, partidul condus de Vladimir Voronin a susținut (măcar la nivel retoric, fără să facă mare lucru pentru asta) integrarea europeană a țării. Însă, în prezent, PCRM duce o campanie vehementă, agresivă și care amenință să devină violentă pentru aderarea țării la Uniunea vamală Rusia - Belarus - Kazahstan. Consilii orășenești și raionale controlate de PCRM adoptă rezoluții prin care cer organizarea unui referendum pentru aderarea țării la această uniune vamală. Nu e clar care ar fi scopul unui asemenea referendum, iar reprezentanții societății civile îl consideră oricum ilegal[12].

Sunt două mari probleme cu această campanie politică, o **necunoscută** și o **minciună**.

Necunoscuta

PCRM propune populației aderarea la ceva ce nu există decât în formă incipientă și nu se știe cum va funcționa. Uniunea vamală face parte din ideea mai largă formulată de Vladimir Putin, care dorește să refacă spațiul de influență fost sovietic, începând printr-o uniune economică ce va continua apoi spre o uniune politică. Deocamdată, a convins doar Belarus și Kazahstan. Uniunea vamală dispune formal de o Comisie supranațională teoretic independentă. Tot teoretic, Putin dorește să copieze modelul european - de la integrare economică spre cea politică. Problema e că acest model funcționalist de integrare nu poate evolua natural cu un hegemon. Europa unită a pornit prin ideea mai multor state de a împărtăși suveranitate, în condițiile în care nu exista totuși un pol de putere capabil să le copleșească pe celelalte.

Rusia domină viitoarea posibilă Uniune, deci va domina și instituțiile supranaționale propuse. Uniunea vamală cu Rusia și alte state mai mici nu va avea instituții-arbitru cu adevărat independente, așa cum este Comisia Europeană în cazul UE. Este și motivul pentru care Ucraina nu a aderat. Iar fără Ucraina, nu e clar cum ar putea R. Moldova să adere la ceva care nu se știe cum va funcționa și cu care nu are graniță directă. Mai mult, chiar cele trei state din uniunea vamală nu au planuri concrete de integrare economică, nici tarife vamale comune și nici politici integrate care să permită crearea unei piețe unice

[12] Conferința de Presă a Consiliului Național pentru Participare, 2 august 2012, arhivată de site-ul www.privesc.eu

(cum ar fi politicile de concurență, așa cum are UE). Propaganda PCRM în favoarea uniunii vamale Rusia – Belarus (Kazahstan nu e menționat în discursul public) e mereu zgârcită cu asemenea detalii, mizând numai pe nostalgia pentru URSS a unei părți a populației.

Minciuna

Propaganda PCRM afirmă că aderarea la Uniunea vamală cu Rusia este compatibilă cu aderarea la spațiul economic european și cu aderarea viitoare la UE. Am întâlnit în R. Moldova mulți oameni, chiar bine intenționați și cu orientare pro-europeană, care cred acest lucru. Practic, oamenilor li se vinde un sentiment de confort: nu trebuie să alegeți între Est și Vest, putem avea relații privilegiate și cu unii și cu alții. Aceasta este o minciună. UE în sine este o uniune vamală și una economică. O asemenea uniune funcționează având tarife și taxe unice față de exterior, având reguli comune și politici integrate. Prin DCFTA, R. Moldova intră de facto în uniune economică cu UE. Aderarea la Uniunea Rusia-Belarus ar însemna încetarea acestui parcurs. R. Moldova nu poate fi membră a două spații economice diferite. R. Moldova deja exportă cel mai mult spre UE și se integrează în această piață, care este predictibilă, cu reguli comune și cu arbitri independenți de implementare a acestor reguli (instituțiile europene). Pe lângă asta, UE acordă asistență Moldovei în valoare de 152 milioane euro pe an sau 41 de euro pe cap de locuitor, cea mai mare asistență oferită de UE unui stat, cu singura excepție a Autorității Palestiniene.

Reorientarea economică spre Est ar presupune încetarea actualei integrări economice cu UE și intrarea într-o alianță neclară, dominată de Rusia, deci supusă capriciilor conducătorilor de la Kremlin. Din păcate, diplomații europeni de la Chișinău sunt rezervați în a combate această minciună propagată de PCRM, deși este una vizibilă. Acest mesaj trebuie reluat și răspândit: **nu se poate aderarea la două uniuni economice distincte. Oamenii trebuie să aleagă, iar dacă vor alege Estul economic, calculele trebuie refăcute ca atare**. Deocamdată, asistăm la o campanie virulentă a PCRM bazată pe minciună și care are ca scop evident să destabilizeze actualul curs european al țării.

Cele trei dosare analizate mai sus arată o tendință clară a Rusiei și a aliaților săi de a crea provocări și de a destabiliza situația din Republica Moldova. Paradoxal, dar contra-reacția Rusiei e un semn al succesului previzibil: câtă vreme apropierea Moldovei de UE părea ceva îndepărtat, Rusia își permitea să joace rolul unei mari puteri îngăduitoare. Când dosarele se apropie de finalizare, Rusia acționează ca un hegemon trădat de un stat pe care îl credea suspus. Numirea lui Dmitri Rogozin ca reprezentant pentru Transnistria nu putea decât să accentueze această impresie. Rogozin e o figură bizară în lumea diplomatică modernă – face declarații menite să braveze, iar când vrea să solicite ceva de la o altă țară alege să bată cu pumnul în masă în loc să întrebe măcar politicos înainte. Dacă Rusia dorește să proiecteze *soft power* în regiune nu putea alege un personaj mai nepotrivit.

Rogozin a fost cel care în același timp a cerut Moldovei banii pentru datoria transnistreană la gaze și a afirmat că pachetul energetic european leagă mâinile Chișinăului[13]. Cu alte cuvinte, după ce aruncă în capul Chișinăului o datorie făcută tot de Rusia prin intermediari, Rogozin se arată îngrijorat de presupusa relație inegală dintre R. Moldova și UE. Și înainte și în timpul recentei sale vizite în R. Moldova, Rogozin s-a comportat de parcă ar fi o vedetă pop internațională, genul despre care presa relatează că are cerințe bizare față de țara gazdă. Înainte să vină a stabilit de unul singur ce urmează să discute și ce nu

[13]"Dmitri Rogozin, la Chișinău: Rusia va deschide un consulat la Bălți. Pachetul energetic cu UE e defavorabil, vă leagă mâinile!", Hotnews.ro, 16 noiembrie 2012; "Rogozin, venit să convingă Chișinăul că pachetul energetic 3 al UE poate dăuna Moldovei: Vor să vă lege mâinile!", Unimedia.md, 16 noiembrie 2012

urmează să discute, s-a enervat pe declarația președintelui Timofti și a încercat să joace orgoliile politicienilor de la Chișinău unul împotriva celuilalt, a mai convocat niște oficiali la întâlniri în afara programului oficial, a bătut cu pumnul în masă. Diferența față de liderii europeni care vin în număr tot mai mare la Chișinău a fost vizibilă pentru toată lumea: politicoși, predictibili și raționali.

Deschiderea unui consulat rusesc la Tiraspol este pusă de Rogozin în termenii dreptului internațional. Se pare că Rusia tratează situația din Transnistria prin prisma dreptului internațional numai atunci când îi convine. Nu problemele consulare îi fac pe oficialii de la Chișinău să refuze ideea, ci simpla temere că un consul rus în Transnistria se va comporta ca un vice-rege, instituind de la fața locului controlul cvasi-colonial pe care Rusia îl exercită Transnistria, în ciuda suveranității *de jure* a Chișinăului. Dorind să pledeze pentru acest consulat, Rogozin a realizat exact contrariul: a reconfirmat în vizita sa cele mai negre temeri ale Chișinăului despre obediența pe care Rusia o crede normală în relația dintre cele două părți.

"Dacă Rusia ne va mai presa mult cu Transnistria crezând că ne șantajează cu asta, atunci vom face exact invers: o vom abandona și ne vom vedea de drumul european." – oficial de la Chișinău

6. Acțiunile României – diplomație și proiecte de cooperare pentru integrare

România s-a declarat de la bun început, încă de la intrarea sa în UE, un avocat al viitoarei aderări a R. Moldova. A continuat să susțină acest scop chiar când relația bilaterală s-a deteriorat în timpul regimului Voronin. După 2009, România a organizat o ofensivă diplomatică în interiorul UE în favoarea Moldovei.

La dimensiunea diplomatică, se adaugă o serie de proiecte concrete orientate în mod expres spre pregătirea țării pentru aderarea. În ciuda problemelor politice interne, există un consens minimal în clasa politică de la București în legătură cu R. Moldova. Acest consens presupune câteva prezumții confirmate atât de Președintele Traian Băsescu cât și de premierul Victor Ponta:

a) R. Moldova este o țară importantă pentru România
b) România dorește o relația europenizată cu Chișinăul, în virtutea statutului de membră a UE care ajută la integrarea viitoare a Moldovei în aceeași Uniune
c) Relația dintre cele două țări trebuie reorientată spre proiecte concrete, care să aducă beneficii și rezultate vizibile și mai puțin spre efuziuni identitare.

Aceste puncte de consens vor rămâne valabile indiferent de situația politică de la București. Pe punctul c) putem deja include o serie de asemenea proiecte. Anul viitor va fi gata gazoductul Iași – Ungheni, care va conecta rețelele energetice ale celor două țări și va acorda Chișinăului marjă de manevră în negocierile energetice cu Rusia.

România asistă R. Moldova în procesul de negociere și de adoptare a acquis-ului european, relația spontană între ministerele de linie între cele două țări ducând la apariția unor proiecte comune (ministerele Agriculturii și Internele putând fi citate ca exemple pozitive). Consiliul Concurenței din România a ajutat instituția similară din R. Moldova la elaborarea legislației privind ajutorul de stat, domeniul cheie pentru zona de politici de concurență, necesar atât pentru integrarea economică a Moldovei cât și pentru creșterea capacității statului de a arbitra piața în favoarea cetățenilor.

În același timp, Bucureștiul urmărește atent negocierile Chișinău – Bruxelles și încearcă să le impulsioneze în momente cheie. După ce Comisia Europeană recomandase trecerea Moldovei în faza a doua a implementării Planului de Acțiuni pentru vize a existat un blocaj procedural între Comisie și

Consiliul UE: R. Moldova fiind statul cel mai avansat din Parteneriatul Estic și deci primul care trece în faza a doua, nu exista un precedent procedural și exista întrebarea dacă e necesar un vot formal în cadrul Consiliului. România a inițiat o scrisoare asumată și de alte state membre prin care a invitat Consiliul doar să ia act de recomandarea Comisiei. Ceea ce s-a și întâmplat[14].

Din 2009 până acum se observă o tendință pozitivă în relația București – Chișinău – Bruxelles. Insistența diplomatică a Bucureștiului nu mai este necesară la același nivel, cauza Moldovei a fost preluată și de alte țări. În același timp, problemele proprii pe care România le are în UE afectează capacitatea țării de a construi alianțe, deci e bine ca relația Chișinău – Bruxelles să nu[15] fie dependentă de București. De cealaltă parte, diplomația la nivel european a fost suplinită de proiectele concrete de cooperare. Cele mai multe dintre ele sunt pornite spontan de instituții din România și R. Moldova, deci nu depind de voința politică de moment, ci doar reprezintă un atașament real al persoanelor din administrația românească față de cauza integrării Moldovei.

5. Republica Moldova trebuie să câștige timp

În mai 2010, CRPE și Asociația de Politică Externă de la Chișinău au publicat raportul ”Negocieri Republica Moldova – UE – ce este de discutat, ce se poate obține”, al cărui co-autor am fost împreună cu directul APE, Victor Chirilă. Eram atunci la începutul negocierilor pe dosarele Republica Moldova – UE care acum se apropie de finalizare. Spuneam că principalele atuuri ale Moldovei față de restul țărilor din Parteneriatul Estic (PaE) erau economia cea mai orientată spre UE și voința politică a elitei pentru europenizare – care deosebea Moldova de alte țări care încercau să joace mai multe cărți în același timp. De cealaltă parte, Republica Moldova era șansa UE de a demonstra că Parteneriatul Estic poate fi un succes. Am lansat formula Moldovei ca poveste de succes a Parteneriatului Estic, care astăzi este metafora cea mai comună folosită la nivel oficial european în legătură cu această țară. Tot atunci făceam o trecere în revistă a poziției țărilor din UE față de ideea de integrare a Moldovei.

Putem spune acum că am fost optimiști doar cu foarte puțin peste ce a confirmat realitatea între timp. Republica Moldova a menținut un parcurs european susținut, spre deosebire de tot restul plutonului din Parteneriatul Estic. Deși a trecut prin crize politice interne repetate, nu a regresat la capitolul democratizare, cum s-a întâmplat cu celelalte țări din acest pachet (rămâne de văzut dacă schimbarea de putere pașnică din Georgia va trece testul rezistenței instituționale). Republica Moldova este necesară pentru Uniunea Europeană, a cărei politică în spațiul estic s-a împotmolit în Ucraina. Politica Chișinăului de a implementa preventiv reforme a făcut diferența la nivel de percepție – Republica Moldova are azi mai mulți susținători în UE decât în 2009, ceea ce e altă performanță în sine.

Dacă în 2010 negocierile au început la nivel tehnic aproape fără *input* politic, acum asistăm la angajamente politice de la nivel înalt. Germania, în mod cel mai notabil, și-a schimbat poziția. În raportul din 2010 am trecut în revistă poziția țărilor UE față de R. Moldova. Atunci am considerat Germania un ”sceptic binevoitor”, acum putem considera Berlinul un suporter. Iar Germania este motorul politicii europene în Est. Vizita Angelei Merkel la Chișinău a schimbat percepția și în alte țări, care așteaptă acum să vadă cât de departe merge Germania. Merkel a transmis la Chișinău că parcursul Moldovei nu trebuie

[14]”Ministerul Afacerilor Externe salută adoptarea, la Consiliul Afaceri Externe, a textului de Concluzii privind avansarea procesului de liberalizare a vizelor pentru Republica Moldova”, site-ul MAE, 20 noiembrie 2012

[15] În prima variantă a acestui Policy Memo în mod greşit a fost tipărită fraza „În același timp, problemele proprii pe care România le are în UE afectează capacitatea țării de a construi alianțe, deci e bine ca relația Chișinău – Bruxelles să fie dependentă de București” (a se citi „să nu fie dependentă de Bucureşti)

să depindă de alte state (aluzie la Rusia) și că Germania sprijină Moldova cât de departe e dispusă aceasta să meargă (**tradus de analiști din apropierea cancelarului ca un angajament personal pentru susținerea aderării Moldovei**).

"Aici trebuie să înțelegem și să recunoaștem că alte țări nu pot decide arbitrar destinul unor state terțe, după bunul lor plac. De asemenea, nu trebuie să lăsăm singure țările acestei regiuni (…). Aș vrea să vă încurajez să urmați energic în continuare calea aleasă de apropiere de UE (…) Germania vă susține pe această cale." – Cancelarul German Angela Merkel – discurs la Chișinău, 22 august 2012

De asemenea, Comisarul european pentru Extindere a vorbit deschis despre perspectiva de a deveni membru al UE ca fiind consecința logică a relației pe care a dezvoltat-o R. Moldova cu UE în ultimii trei ani.

"UE trebuie să fie ambițioasă. Foarte curând nu va mai fi destul să oferim numai susținere financiară pentru actualele transformări. UE trebuie să anticipeze rezultatele acestora și să se pregătească să lucreze cu Moldova pentru a transforma acest vis în realitate (…). Mă refer aici la cel mai puternic instrument de politică externă al UE și expresia cea mai puternică a puterii sale transformative – perspectiva de aderare." - Comisarul European pentru Extindere Stefan Fule, 22 octombrie 2012, EU – Moldova Forum.

Pentru a arăta că nu a fost doar o declarație întâmplătoare, ci o schimbare de viziune la Comisia Europeană, șeful delegației Comisiei la Chișinău, Dirk Schuebel, a reiterat[16] ziariștilor moldoveni că e prima dată când un oficial european de rang înalt vorbește despre o perspectivă de aderare la UE. Se întâmplă de fapt ceea ce anticipam în 2010: se acumulează masă critică prin negocieri tehnice care antrenează treptat și voință politică.

Chișinăul trebuie să lucreze pe dosarele concrete cu UE, ca și cum ar avea o perspectivă de aderare. În timp, presiunea se va acumula, iar schimbarea de viziune la Bruxelles și în capitalele principale ale statelor membre va deveni stare de fapt. Declarația lui Fule arată că există un capital de încredere important acumulat din 2009 încoace, iar Comisia devine avocatul Chișinăului în fața statelor membre. De notat și că declarația publică a lui Fule e mai rezervată decât declarațiile date de înalți oficiali ai Comisiei *off the record*.

Ce ar trebui să urmeze? R. Moldova are nevoie de timp și, dacă i se va permite, anul 2013 va duce țara spre un nivel cu totul nou al relației cu UE, atât pentru Chișinău, cât și pentru Parteneriatul Estic al UE ca atare. 2013 poate fi anul desprinderii sau anul deraierii. Rusia și-a activat sau pregătește să activeze resorturile de deraiere. Guvernul de la Chișinău trebuie să evite confruntările directe. Atitudini deschise anti-ruse încercate de Ucraina sub Iușcenco sau de Georgia sub Saakașvhili au constituit pretexte folosite de Rusia pentru a bloca occidentalizarea acestor țări, care apoi au schimbat direcția odată cu schimbarea de putere. Chișinăul a fost susținut de UE până acum pentru că nu a căutat motive de conflicte cu Rusia, a reacționat numai pe dosare unde în mod evident e victima agresivității Moscovei, a făcut-o cu calm și anunțând în prealabil partenerii europeni. Dat fiind cursul negocierilor cu UE, Chișinăul are nevoie de un an 2013 calm, care să permită închiderea celor trei dosare importante.

Negocierile cu Transnistria în formatul 5 + 2 sunt importante, dar ca scop secundar. Cum bine subliniază Nicu Popescu și Leonid Litră în influentul lor *paper* recent despre negocierile cu Tiraspolul, o soluție pe

[16]"Declaraţie încurajatoare. Štefan Füle vrea să continuăm reformele"; Adevărul Moldova, 26 octombrie 2012

termen scurt nu e posibilă și nici de dorit în actualele condiții[17], pentru că ar face întreaga Moldovă captivă planurilor rusești în Transnistria.

”Noi vrem să convingem Rusia să nu se opună la integrarea noastră în UE – geografia și populaţia vor face aderarea la un moment dat, e inevitabilă. Rusia ar trebui sa susțină Moldova plus Transnistria ca un stat funcțional care ar putea fi un prieten al Rusiei în UE – politica noastră e să convingem Rusia de asta. Dar dacă nu putem să o convingem, mergem înainte. Dacă Rusia ne mai presează mult cu Transnistria, atunci vom spun că asta este, nu avem o soluție la problema asta, ne concentrăm pe UE. La vârful Rusiei este o iluzie despre cât de mult este dispusă elita din Moldova să sacrifice pentru Transnistria. Pentru mare parte din elita din Republica Moldova, integrarea în UE nu e negociabilă” –
diplomat moldovean

Drumul european al Moldovei nu poate fi sacrificat pentru Transnistria și acolo timpul curge în favoarea Chișinăului. Amânarea implementării pachetului energetic III din 2016 până în 2020 a fost discutată cu Bruxelles-ul și susținută de oficialii europeni, ca o concesie necesară și oricum puțin relevantă – Chișinăul are nevoie de timp acum, în 2013 – anul cheie.

[17]Nicu Popescu și Leonid Litră, ”Transnistria: a bottom-up solution”, European Council on Foreing Relations, septembrie 2012, Londra.

Cristian Ghinea *este director al Centrului Român de Politici Europene, organizație de tip think-tank dedicată rolului României ca membru al Uniunii Europene.*

Credit foto copertă: **prelucrare Vlad Ilina. Foto credit: European Commission Audiovisual Services**

Centrul Român de Politici Europene; 2012

Str. StirbeiVoda nr. 29
Et. 2, Bucuresti – 1
office@crpe.ro
www.crpe.ro

Tel. +4 0371.083.577
Fax. +4 0372.875.089